HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אמר ליה תניתוה היתה אחת כשרה ואחת פסולה אם היה חולץ לפסולה ואם היה מייבם מייבם לכשרה מאי כשרה ומאי פסולה אילימא כשרה כשרה לעלמא פסולה פסולה לעלמא כיון דלדידיה חזיא מאי נפקא ליה מינה אלא לאו כשרה כשרה ליה פסולה פסולה ליה ומאי ניהו מחזיר גרושתו וקתני אם היה מייבם מייבם לכשרה לא כשרה לעלמא פסולה לעלמא ודקאמרת כיון דלדידיה חזיא מאי נפקא ליה מינה משום דרב יוסף דאמר רב יוסף (א)כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם ת"ש המחזיר גרושתו משניסת היא וצרתה חולצת היא וצרתה ס"ד אלא אימא או היא או צרתה ולאו תרוצי קא מתרצת לה תריץ הכי היא חולצת צרתה או חולצת או מתייבמת אמר רב לילי בר ממל אמר מר עוקבא אמר שמואל [א]צרת ממאנת אסורה למאן אילימא לאחים השתא היא גופה שריא דאמר שמואל (ב)[ב]מיאנה בזה מותרת בזה צרתה מיבעיא אלא לדידיה ומאי שנא ממאנת דשריא לאחין דלא עבדא בהו מעשה צרה נמי לא עבדא בהו מעשה גזירה משום צרת בתו ממאנת וצרת בתו ממאנת מי אסירא והתנן וכולן אם מתו או מיאנו (א) צרותיהן מותרות דמיאנה במאן אילימא דמיאנה בבעל היינו גרושה אלא לאו ביבם לא לעולם בבעל ותרי גווני גירושין ומ"ש כי מיאנה בבעל דעקרינהו לנשואין כי מיאנה ביבם נמי נשואין קמאי קא עקרא משום (ג)דתני רמי בר יחזקאל [ג]מיאנה בבעל מותרת לאביו ביבם אסורה לאביו אלמא משעת נפילה נראית ככלתו ה"נ משעת נפילה נראית כצרת בתו (ד)אמר רב אסי צרת אילונית אסורה שנאמר [1]והיה הבכור (ה)אשר תלד [ד]פרט לאילונית שאינה יולדת מתיב רב ששת (ו)שלשה אחין נשואין שלש נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה שני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות שנאמר [2]ומת אחד מהם יבמה יבא עליה מי שעליה זיקת יבם אחד ולא זיקת שני יבמין וקתני עלה (ז)אמר רב יוסף זו היא צרת אשת אח מאב שאיסור נפילה גרם לה שלא מצינו בכל התורה כולה כגון זאת זו היא למעוטי מאי לאו למעוטי צרת אילונית דשריא לא למעוטי צרת אילונית דאסירא ומאי זו היא דאיסור נפילה גרם לה צרתה בעיא חליצה אילונית אפילו חליצה לא בעיא מ"ט הא דאורייתא הא דרבנן תנן וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות לא קשיא כאן שהכיר בה כאן שלא הכיר בה דיקא נמי דקתני שנמצאו ולא קתני שהיו שמע מינה אמר רבא

הלכתא

א"ל תניתוה. אתרווייהו לישני מהדר דקתני אחת כשרה ואחת פסולה אלמא היא אסורה וצרתה מותרת: **צרת ממאנת.** נפלו לפניו ב' יבמות מאח אחד גדולה וקטנה ומיאנה בו הקטנה צרתה אסורה: **למאן.** אסורה אילימא אף לשאר אחין השתא היא גופה מותרת לזה: **אלא לדידיה.** ליבם שמיאנה בו אסורה דמיאון עקר ליה לזיקה וקאי עליה באשת אח. וא"ת מיאון נישואין קמאי עקר והרי היא נכרית אצלו ומותרת לו גזירה דרבנן היא הואיל ולא מיאנה בראשון ומכח נישואין (ב) נפלה להתייבם נראית כאשת אחיו והכי אמרי' לקמן משעת נפילה נראית ככלתו כו'. והא דשמואל בפ' ב"ש (לקמן דף קז:): **משום צרת בתו ממאנת.** דאתי למישרי צרת בתו קטנה שנפלה לו לייבום ומיאנה בו דאמרינן נישואין קמאי קא עקרא ואין זו צרת ערוה. וה"ד מיאון בבתו הואיל והוא קיים דאין מיאון אלא ביתומה שלא קיבל אביה קידושיה משכחת לה ביתומה בחיי האב כדתנן בפרק ב"ש(ח) קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה הרי היא יתומה בחיי האב דפקע (ג) לה זכותיה מינה משיצתה מרשותו ואם הלכה ונשאת לאחר אביה יכולה למאן ביבם בחיי אביה: **מיאנה בבעל.** קטנה יתומה נכרית שמיאנה בבעל מותרת לחמיה לפי שעקרתה לקדושין והרי היא כמפותה ולא כלתו היא: **ביבם אסורה לאביו.** דכיון דאהנו נישואין קמאי לזקקה ליבם נראית כאשתו גמורה ונראית ככלתו של זה: **ה"נ.** בבתו ממאנת: **משעת נפילה.** שנפלה בתו לפניו לייבום והוצרכה למאן בו נראית כאשת אחיו ונראית צרתה צרת הבת: **צרת אילונית.** הרי שהיה נשוי ב' נשים והא' אילונית. אילונית דוכרניתא דלא ילדה(ט) לשון איל זכר מן הצאן (ד): **ומת בלא בנים.** שתיהן אסורות להתייבם ופטורות מן החליצה: **שנאמר והיה הבכור אשר תלד בראויה לילד פרט לאילונית.** וכיון דפטורה קיימא עליה באשת אח וצרתה צרת ערוה. ואע"ג דהאי והיה הבכור אשר תלד מיתוקם במכילתין לקמן (דף כד.) בגדול האחים ומהכא נפקא לן מצוה בגדול לייבם מ"מ דרשינן הך פרט לאילונית מאשר תלד דקרא יתירא הוא כיון דהבכור ביבם גופיה משתעי: **מאמר.** קדושי יבמה: **הרי אלו.** שתי נשים: **חולצות.** דאילו כנסה הוה פקעה זיקה קמייתא ולא הוה עלה אלא זיקת נשואי האחרון אבל מאמר לא מפקע זיקה והויא עלה קצת זיקת ראשון וקצת זיקת האחרון: **דכתיב ומת אחד מהם.** ולא זו שמתו ב' בעליה וזיקת שניהם עליה ושתיהן אסורות מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא כדמפרש בפ' ד' אחין(י) ובחליצה דחדא לא מיפטרא אידך דלאו מבית אחד קאתו הואיל ולא כנסה ואי לא עבד בה מאמר לא הואי עלה אלא זיקת ראשון והוו להו שתי יבמות הבאות מב' בתים ושתיהן מתייבמות: **שאיסור נפילה גרם לה.** שנפלה ב' פעמים מזיקה אחת: **שלא מצינו בכל התורה.** שתאסר אלא מדרבנן הוא דמיתסרא שאין כאן איסור ערוה ואסורה לצרתה (ה): **הא דאורייתא.** תלד למעוטי צרת אילונית דאסירא ואפילו חליצה לא בעיא: **והא דרבנן.** כדמפרש טעמא בפ' ד' אחין(כ) וקאסרי לה על השלישי: **כאן שהכיר בה.** דרב אסי בשהכיר בה כשנשאה שהיא אילונית ואין כאן מקח טעות והרי היא אשתו וצרתה הויא צרת אילונית ורחמנא פטרה מאשר תלד ומתני' בשלא הכיר בה כשנשאה שתהא אילונית ומקחו מקח טעות ולאו אשתו היא לפיכך צרתה מותרת דלאו צרת אילונית היא: **שנמצאו.** לאחר נישואין:

הלכתא

להיא גופה כדאמרינן פ"ק דסוטה (דף ו. ושם) דספק סוטה חולצת ולא מתייבמת משום ק"ו: **מי אמרינן ק"ו במקום מצוה כו'.** וא"ת תפשוט מפ"ק דסוטה (דף ג.) דקתני חולצת ולא מתייבמת ומפרש בגמ'(ל) משום ק"ו וי"ל דאיכא התם טעמא אחרינא כדמפרש התם: **צרתה נמי לא עבדה ביה מעשה.** תימה נהי דלא עבדה ביה מעשה מ"מ כיון דהממאנת אסורה ליה הוי צרתה כצרת ערוה והיכי מדמה לה לממאנת דשריא לאחין: **אלא לאו ביבם וקתני צרותיהן מותרות.** שהמיאון עוקר לנישואין קמאי תימה למאי דס"ד השתא תקשה ליה סיפא דקתני כל שיכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת ואם איתא דעקרה נישואין קמאי תמאן השתא ותתייבם צרתה דהכי פריך עלה לקמן וי"ל דלמאי דסלקא דעתך השתא מצי למימר דמתני' בדליתא קמן שתמאן או בגדולה ולקמן דפריך עלה משום דבעי לאוקמי מתני' אפילו היא קטנה ואיתה קמן: **מאי לאו למעוטי צרת אילונית דשריא.** וא"ת אמאי לא פריך מינה לעיל למאן דאסר צרת מחזיר גרושתו ולימא ליה מאי לאו למעוטי צרת מחזיר גרושתו דשרי וי"ל דלא משמע ליה למעוטי מזו היא אלא כיוצא בה דאילונית דמיא לאשת שני מתים דזו וזו מותרות לבעליהן אבל מחזיר גרושתו נאסרה לבעלה: **תני שהיו.** וא"ת לרבא דשרי צרת בתו אילונית אפי' הכיר בה מה חידוש הוא לשנות בתוספתא וכולן שנמצאו אילונית בין בחיי הבעל בין לאחר מיתה בשלמא לרב אסי איצטריך לאשמועינן בחיי בעל דסד"א הואיל ובחייו נמצאת אילונית דלמא קיבלה וי"ל דס"ד למיסרה כשנמצאת אחר מיתה משום דבשעת נפילה נראית כצרת בתו כדאסר לעיל צרת בתו ממאנת וא"ת מ"ש אילונית מממאנת ויש לומר דהתם מיחסרא מיאון הכא לא מיחסרא מידי א"נ ממאנת אין לה קול ובשעת מיאון נראית כצרת בתו אבל אילונית יש לה קול וידוע שלא היתה צרת בתו וא"ת מאי פריך הכא לרבא מדקתני שנמצאו נימא דנקט נמצאו לרבותא וי"ל דבהכיר בה איכא רבותא טפי להכי משני תני שהיו:

שלש

מסורת הש"ס

א) לעיל יא: וש"נ, ב) לקמן קז:, ג) לקמן יג. קז:, ד) [לעיל ג: לקמן כ.], ה) [לקמן כד. ע"ש], ו) לקמן יח: לא:, ז) [בתוספתא לפנינו לא מצאתי רק בפרק ה דמכילתין תניא דזה"ל ג' אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת אחד מהן ועשה בה שני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות זו היא צרת אשת אח מאב שחולצת ולא מתייבמת דברי ר' יוסי], ח) [לקמן קט.], ט) [כתובות יא.], י) [לקמן לא:], כ) [שם], ל) [שם ו.],

עין משפט נר מצוה

מו א (מיי' פ"ו מהל' יבום הלכה כב) טוש"ע אה"ע סימן קעג סעי' יד:

מז ב ג מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה טו יז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קנה סעיף יא וסימן קעג סעיף יד:

מח ד מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קעב סעיף א:

◆

תורה אור השלם

1. וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: דברים כה ו

2. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' מתו או מיאנו או נתגרשו צרותיהן מותרות: (ב) רש"י ד"ה אלא לדידיה וכו' ומכח נישואין שלו נפלה לפניו להתייבם: (ג) ד"ה משום וכו' דפקע ליה זכותיה מינה: (ד) ד"ה צרת איילונית הד"א עם ד"ה ומת בלא: (ה) ד"ה שלא מצינו וכו' צרתה הס"ד ואח"כ מ"ה לא למעוטי צרת וכו' לא בעיא הס"ד ואח"כ מ"ה דאורייתא תלד:

◆

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם.

◆

תוספות ישנים

מיאנה בזה מותרת בזה. כלומר באחיו לפי שהמיאון עוקר הזיקה. וא"ת אף לאותן שמיאנה נמי תשתרי שהמיאון יעקור הקדושין מאחיו ראשון ותהיה כמו נכרית בעלמא. וי"ל דטעמא משום דמשעת נפילה נראית כאשת אח דמכיון שנצטרך לה ליצא ממנו ע"י מיאון נראית כאשת אחיו כדאמרינן לקמן מיאנה ביבם אסורה לאביו משום דמשעת נפילה נראית ככלתו. בבעל מותרת לאביו שהמיאון עוקר הקדושין ונמצא שלא היתה מעולם כלתו ולא נחשבת כ"א כמפותת בנו: **מאי לאו למעוטי צרת אילונית דשריא.** אבל א"ל צרת סוטה וצרת מחזיר גרושתו דאין לנו למעט אלא דכוותה כהך שאסורה משום אשת אח מאב ולא משום ערוה אחרת. וא"ת דלמא אתא למעוטי צרת ממאנת א) שלא היתה מעולם אשת אחיו ואינה אסורה רק משום גזרה משום צרת בתו ממאנת:

א) חסר כאן ונראה דצ"ל צרת ממאנת וי"ל דממאנת נמי לא הוה ערוה דכוותה דכיון דמיאנה נמצא שלא היתה כו'.

◆

תוס' חד מקמאי

והלכתא צרת ממאנת [מותרת אפילו לזה] שמיאנה בו ולא גזרינן משום בתו ממאנת שאסורה משום דבשעת נפילה נראית כצרת בתו והממאנת עצמה אסורה לזה שמיאנה בו ומותרת לאחיו כשמואל דאמר מיאנה לזה מותרת לזה: גרסינן בנדה פרק בנות כותים קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין קטן שמא [ימצא] סריס קטנה שמא תמצא אילונית ואקשינן כי תמצא אילונית מאי הוי והא מקח טעות הוא ואין כאן אסור אשת אח ואפי' גט לא בעיא דהא תנן וכולן אם נמצאו אילונית צרותיהן מותרות להתייבם ואם אילונית היתה צריכה גט מספק אמאי מותרת להתייבם ודלמא צרת ערוה היא אלא לאו ש"מ דאילונית לא בעיא גט ועוד תניא בפ' הזורק כל עריות שאמרו צרותיהן מותרות הלכו הצרות האלו ונישאו ונמצאו אילונית תצא מזה ומזה שמא כיון דנמצאו העריות אילונית לאו צרת ערוה היא כלל ומותרת להתייבם ותנן נמי התם הכונס יבמתו והלכה צרתה ונשאת לאחר ונמצאת אילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה. אמר רבא צרת בתו אילונית אפי' הכיר בה מותרת כל אילונית שלא הכיר בה בעלה בשעת קידושין צריכה גט מספק שמא יקפיד בה הבעל שמא לא יקפיד ואין לה כתובה דאוקי' ממונא בחזקת מריה וזו היא ששנינו הממאנת והשניה והאילונית אין להן כתובה משמע הא גט בעיא כדדייקינן בפ' המדיר כנסה סתם אין לה כתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גט בעיא. והכי נמי איכא למימר גבי אילונית כתובה הוא דלית לה הא גט בעיא ועוד דקתני אילונית דומיא דשניה מה שניה צריכה גט אף אילונית שלא הכיר בה צריכה גט או מדרבנן או משום ספק שמא לא יקפיד הבעל בשעת קדושין ואע"פ שמקפיד עתה שנודע לו שהיא אילונית וכיון דצריכה גט אמרינן התם שמא תמצא אילונית והיא אשת אחיו שלא במקום מצוה. ומתני' דהכא ודפרק הזורק לא קשה לרבא כלל דהא ס"ל לרבא דאפילו צרת בתו אילונית דהכיר בה בשעת קדושין ונשואין צרתה מותרת

תוס' חד מקמאי (המשך)

להתייבם אבל לרב אשי צרת אילונית שהכיר בה אפי' אשה בעלמא שאינה ערוה אסורה להתייבם ואזלא לעלמא בלא חליצה ומתני' דהכא ודפרק הזורק דאמר צרותיהן מותרת להתייבם דוקא נמצאו לאחר קדושין מפני שהוא מקח טעות א) ולרבה ודאי כיון שמותרת להתייבם כשנמצאו אילונית אין כאן קדושין כלל וא"כ קשיא ההיא דפ' בנות כותיים דאמר קטנה שמא תמצא איילונית והא אמרת דאין כאן קדושין כלל ואם נמצאת איילונית אין כאן איסור אשת אח ואי לאו מתני' דהכא ההיא דפ' הזורק ל"ק מידי דאיכא למימר (דלרבה) [דלרב אשי] נמי ספק מקח טעות הוא שמא יקפיד שמא לא יקפיד וחולצת ולא מתייבמת ומפני שהלכו צרותיהן ונשאו בלא חליצה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אבל מתני' הכא קתני נמצאו איילונית צרותיהן מותרות להתייבם ש"מ דודאי מותרות וי"ל (כרבה) [דרב אשי] מוקים לה למתני' דהכא כגון שאמר הבעל בפירוש שיקפיד אם תמצא אילונית ותוספתא שכתב הרב אלפסי וכולן שנמצאו איילונית או שהיו נשואות לאחרים בין בחיי הבעל בין לאחר מיתה כגון שגילה הבעל בחייו שיקפיד אם תמצא איילונית ורבינו יעקב תריץ אליבא דרב אשי כל זמן שלא הכיר בה הראשון הרי היא כאשתו ואע"פ שאם היה מכיר בה והיה מקפיד יוצאה בלא גט ואעפ"כ כל זמן שלא הקפיד לא מחזקינן לה בהכי וההיא דתנן בפ' הזורק מיירי שהכיר בהן הבעל שאינן איילונית והקפיד והצרות לא ידעו בקפידת הבעל ונשאו ולפיכך תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו ומתני' דהכא נמי דקתני נמצאו אילונית מותרות כגון שהקפיד הבעל בחייו שאמר אם תמצא איילונית אגרשנה והתוספתא שכתב הרב אלפסי בין בחיי הבעל בין לאחר מיתת הבעל כגון שאמר הבעל בחייו שיקפיד אם תמצא אילונית אבל כל זמן שלא יקפיד וכן אם מת ולא הכיר בה לא מחזיקים ליה שיקפיד והרי היא כאשתו ולפיכך אמרו קטנה שמא תמצא אילונית ועוד יש לפרש אליבא

א) נ"ל ולדידיה ודאי וכו' ור"ל לרב אשי.